

Haal slechte leraren weg voor de klas

Om Nederland terug te krijgen in de top van onderwijslanden moeten slechte leraren uit het klaslokaal verdwijnen.

Recent is er nogal wat ophef ontstaan over het wegzakken van Nederland op internationale ranglijsten die de kwaliteit van het onderwijs meten (de zogenoemde PISA-scores). Om tot de top vijf van internationale kenniseconomieën te behoren, zoals het kabinet zich ten doel stelt, zou Nederland juist moeten stijgen op die lijsten. Hoewel het Nederlandse onderwijs internationaal nog altijd een goed figuur slaat (tiende in leesvaardigheid en elfde in wiskunde en natuurwetenschappen), zakken we sinds 2000 toen de metingen begonnen, toch langzaam maar zeker weg uit de top van onderwijslanden. In Europa gaat Finland onbetwist aan kop. In Azië doen Zuid-Korea, Hong Kong, Singapore en Japan het op alle onderdelen beter dan ons land.

Goed onderwijs is van het grootste economische belang. Wetenschappelijk onderzoek bevestigt dat er een sterk verband is tussen cognitieve vaardigheden (PISA-scores) en het tempo van economische groei. Vooral de scores in wiskunde en natuurwetenschappen correleren sterk met economische groei. De omvang van dit effect is groot. Als Nederland de achterstand op Finland zou inlopen, zou dat 0,3% extra bbp-groei opleveren. Gekapitaliseerd gaat het om tientallen miljarden euro's.

We weten ook hoe het onderwijs kan verbeteren: door goede leraren. Goede leraren zijn veel belangrijker voor het onderwijsresultaat dan bijvoorbeeld klassengrootte, omvang van de school, organisatorische kenmerken of salarisniveau, zo blijkt telkens weer uit wetenschappelijk onderzoek. Het verschil in kwaliteit tussen leraren is enorm. Sommige leraren weten hun leerlingen in één schooljaar anderhalf jaar vooruit te helpen, terwijl collega's – op dezelfde school – maar een half jaar leerwinst boeken. Wie het een paar jaar slecht treft met zijn docenten, loopt achterstanden op die niet meer in te halen zijn. Als de gemiddelde effectiviteit van leraren met 5% zou stijgen – dus 5% slechte leraren weg en 5% goede erbij – zou Nederland van de elfde plaats op de ranglijst van landen met het beste onderwijs opschuiven naar de vierde plaats, pal achter Finland. Daarmee zou de kabinetsdoelstelling worden bereikt.

Hoe krijg je effectievere leraren? Tot nu toe is het onmogelijk gebleken precies te specificeren wat iemand tot een goede docent maakt. Onderwijsbond Aob pleit voor méér bevoegde leraren voor de klas, maar uit onderzoek komt geen duidelijk verband naar voren tussen bevoegdheden en onderwijsprestaties. Het aantal jaren ervaring voor de klas toont – met uitzondering van de eerste jaren – ook geen significant verband met onderwijsrendement: gemiddeld doet een leraar met vijf jaar ervaring het even goed als een leraar met 25 jaar ervaring. Ook het salarisniveau is niet bepalend voor het leerresultaat in de klas. Natuurlijk moet er in het onderwijs genoeg betaald worden om voldoende gekwalificeerde en gemotiveerde mensen aan te trekken en vast te houden, maar op individueel niveau is er geen duidelijk verband tussen salaris en onderwijsresultaat. Zelfs zeer intensieve trainings- en begeleidingsprogramma's blijken weinig bij te dragen aan de effectiviteit van de leraar voor de klas.

Het regeerakkoord ziet prestatiebeloning als middel om kwaliteit te verbeteren. Helaas zal dat niet werken. Prestatiebeloning mislukt om de hierboven al genoemde reden dat het onmogelijk is om precies te definiëren waarin een effectieve leraar zich van een

minder effectieve collega onderscheidt. Als de criteria voor prestatiebeloning niet duidelijk en transparant zijn en als de productiviteit van de leraar niet ondubbelzinnig kan worden vastgesteld, onttaardt prestatiebeloning in willekeur en vriendjespolitiek. Dat draagt zeker niet bij aan betere onderwijsprestaties.

Een veel doelmatiger manier om onderwijsresultaten te verhogen is afscheid nemen van slecht presterende leraren. Die zijn wel duidelijk herkenbaar. Leerlingen, ouders, collega's en teamleiders weten bij wie het een rommeltje is in de klas en welke leraren onbekwaam of uitgeblust zijn. Zij kennen de docenten bij wie leerlingen zich opzichtig vervelen, geen leergedrag vertonen en slechte resultaten boeken. Daar worden echter geen consequenties aan verbonden. Het is in onderwijsland niet gebruikelijk om beslissingen over ontslag of contractverlenging te baseren op gegevens over productiviteit en onderwijsresultaat. Zelfs functioneringsgesprekken blijven vaak achterwege. Niet alleen vanwege de strikte ontslagbescherming, maar ook vanuit misplaatste solidariteit en een cultuur die incompetentie gedooft. Maar stel, dat het zou lukken om de 5% slechtste leraren in het basis- en middelbare onderwijs te vervangen door gemiddelde leraren, dan heeft dat al een enorm effect op de productiviteit. De achterstand op Finland wordt ingelopen en Nederland keert terug in de top van onderwijslanden. In economische groei scheelt ons dat 0,3% bbp oftewel € 1,8 miljard per jaar. Daarmee incasseert niet alleen een groepje docenten, maar de hele Nederlandse bevolking een 'bonus' van ruim €1000 per jaar.

Natuurlijk zijn aan het ontslaan van docenten ook kosten verbonden. Het beroep van leraar wordt minder veilig als ontslag tot de mogelijkheden behoort. Misschien moeten hogere salarissen worden betaald om voor dit risico te compenseren. Daarnaast zijn er kosten verbonden aan het beter monitoren van leeropbrengsten en de prestaties van leraren. Maar doormodderen betekent dat we niet alleen onze leerlingen, maar ook ons zelf te kort doen als het gaat om onze toekomstige welvaart. Misschien helpen we zelfs ontslagen leraren, die in een ander beroep of een andere sector beter tot hun recht komen.

Leo van der Geest

Directeur van economisch onderzoeksbureau NYFER

Referenties

Hanushek, E.A. (2010): The Economic Value of Higher Teacher Quality. NBER Working Paper 16606

Hanushek, E.A. en L. Woessmann (2010): How much do educational outcomes matter in OECD countries?, Economic Policy, Fifty-Second Panel Meeting. EIEF 22-23 October 2010

OECD (2010): PISA 2009 Results: Executive Summary